

DOBITNICA NAGRADE SAMA SMERKOLJA ZA LETO 2020:
mezzosopranistka BOŽENA GLAVAK

UTEMELJITEV

Božena Glavak je bila več kot 30 let redna članica SNG Opera in balet Ljubljana: 1. septembra 1952 se je zaposlila kot članica opernega zbora, 1. oktobra 1955 pa kot operna solistka. Postala je prvakinja ljubljanske Opere, na njenem odru pa je pela tudi še po upokojitvi 31. decembra 1983. Na svoji izjemni, več kot petdesetletni profesionalni umetniški poti je z okrog 2600 nastopi poustvarila prek devetdeset glavnih in nosilnih vlog ter okoli 30 stranskih oziroma manjših opernih vlog. Predstavila se je tudi v mnogih oratorijih in samospevih. Obvladovala je najzahtevnejše mezzosopranske vloge in s svojim prodornim in izraznim glasom izjemnega tonskega obsega navduševala tako občinstvo kot kritike.

Veliko je nastopala tudi v tujini: vsepovsod po nekdanji Jugoslaviji, v Italiji, Franciji, Nemčiji, Avstriji, na Nizozemskem, v Luksemburgu, Belgiji, Švici, na Češkem in Slovaškem, v Rusiji in Ukrajini. Prvi hrvaški predsednik Franjo Tuđman je maja 1998 Boženo Glavak odlikoval z redom Danice hrvatske z likom Marka Marulića za zasluge na področju kulture. Prvi slovenski predsednik Milan Kučan pa jo je decembra 2000 odlikoval s častnim znakom svobode Republike Slovenije za življenjsko delo na področju operne poustvarjalnosti. V utemeljitvi za visoko odlikovanje je bilo med drugim zapisano, da je gospa Glavakova obdarjena s »srečno kombinacijo pevskih, muzikalnih in igralskih kvalitete«.

Božena Glavak je s svojimi vrhunskimi umetniškimi poustvaritvami in s svojim celotnim življenjskim opusom trajno obogatila slovensko operno in glasbeno zakladnico ter tudi mednarodni operni prostor. Tako kot že celo življenje še vedno strastno ljubi opero in ostaja zvesta obiskovalka mnogih glasbeno-gledaliških predstav, svoje bogate izkušnje pa z navdušenjem predaja številnim mladim umetniškim kolegom.

Kratek življenjepis ustvarjalke:

Božena Glavak je bila rojena 23. oktobra 1930 v Čakovcu, kjer je končala učiteljske študije. Na svoj glas je opozorila že v srednji šoli, a ker na Hrvaškem ni mogla dobiti štipendije, se je odločila za nadaljevanje izobraževanja v Sloveniji. Na Srednji glasbeni šoli v Ljubljani je študirala solopetje pri Kseniji Novak Kušej.

V sezoni 1954/55 je Božena Glavak nastopala v sarajevski Operi, nato pa je bila angažirana kot solistka v Ljubljani, kjer je do svoje upokojitve in še pozneje nastopila praktično v vseh pomembnejših vlogah mezzosopranskega repertoarja. Že na začetku je zablestela kot princesa Eboli v Verdijevi operi Don Carlos. Podoben uspeh je doživela kot Azucena v Trubadurju in kot Amneris v Aidi istega avtorja. Kmalu je postala operna prvakinja z največjimi kvalitetami in izraznimi zmogljivostmi, kar sta ji vedno priznavala tako ljubljansko občinstvo kot strokovna kritika.

Poleg že omenjenih vlog je zlasti blestela kot Šarlota v Massenetovem Wertherju, Carmen v istoimenski Bizetovi operi, Dulcinea v Massenetovem Don Kihotu, Laura v Ponchiellijevi Giocondi, Dorabella v Mozartovi operi Così fan tutte, Adalgisa v Bellinijevi Normi, Doma v Gotovčevem Eru z onega sveta, kot Hivrija, Čerevikova žena v operi Soročinski sejem Modesta Musorgskega ter kot Krčmarica v Borisu Godunovu istega skladatelja. Pela je naslovno vlogo v Sutermeisterovi operi Serafina, bila je Olga v operi Jevgenij Onjegin Čajkovskega, Nikolaj v Offenbachovih Hoffmannovih pripovedkah, Suzuki v Madame Butterfly, Majda v Simonitijevi operi Partizanka Ana, Kostelnička v Janáčkovih Jenofani, Ljudmila v Smetanovi Prodani nevesti, donna Elvira v Mozartovem Don Giovanniju, interpretirala je Grofice, Pavlino in Guvernanto v Pikovi dami Čajkovskega, nastopila je kot Emilija v Kogojevi operi Črne maske in v naslovni vlogi Golobove opere Krpanova kobila.

Ko je 15. januarja 2001 z vlogo Ježibabe na deskah ljubljanske Opere obeležila 45-letnico umetniškega delovanja, je doživela ovacije občinstva in pohvale kritike. Zagrebški Vjesnik je ob tej priložnosti zapisal, da je umetnica »do današnjih dni ohranila svežino in izenačenost glasovnih registrov. [...] S pevsko interpretacijo, igralskim izrazom in glasovnimi barvami je (vlogo) zaokrožila z

zlobnostjo, brezčutnostjo in preračunanostjo ženskega Mefista.«

Božena Glavak je bila tudi redna gostja v Operi Hrvaškega narodnega gledališča v Zagrebu, med drugim kot Azucena v Trubadurju, Amneris v Aidi, Erda v Wagnerjevi operi Rensko zlato, Doma v Gotovčevem Eru z onega sveta in Marcelina v Mozartovi Figarovi svatbi. S tem opernim gledališčem je gostovala v Luksemburgu in Rusiji, z ljubljansko Opero SNG pa v Italiji, Nemčiji, na Češkem in v Parizu, kjer so Ljubljančani izvedli opero Zaljubljen v tri oranže Sergeja Prokofjeva. Veliko je nastopala tudi na koncertnih odrih v različnih oratorijih (na njenem repertoarju jih je 26) v Italiji, na Nizozemskem ter po vsej nekdanji Jugoslaviji. Izvedla pa je tudi prek sto samospevov, ki jih je večinoma posnela za Radio Slovenija.

Seznam opernih vlog (izbor po kronološkem vrstnem redu):

Verdi:	Rigoletto – Maddalena
Puccini:	Madame Butterfly – Suzuki
Mozart:	Figarova svatba – Kerubin; Marcelina
Prokofjev:	Zaljubljen v tri oranže – Nikoleta
Rossini:	Seviljski brivec – Berta
Offenbach:	Hoffmannove pripovedke – Nikolaj; Glas matere
Verdi:	Otello – Emilija
Kogoj:	Črne maske – Rdeča maska; Lepa maska
Dvořák:	Rusalka – Ježibaba; Druga vila
Giordano:	Andrea Chénier – Bersi; Grofica de Coigny; Madelon
Strauss:	Ariadna na Naksosu – Driada
Verdi:	Trubadur – Azucena
Mascagni:	Cavalleria rusticana – Lola
Verdi:	Aida – Amneris
Čajkovski:	Evgenij Onjegin – Olga; Larina
Egk:	Revizor – Ana Andrejevna
Gounod:	Faust – Siebel; Marta
Massenet:	Werther – Šarlota
Purcell:	Dido in Enej – Vešča in Duh
Bellini:	Norma – Adalgisa
Verdi:	Don Carlos – Eboli
Čajkovski:	Pikova dama – Pavlina; Grofica; Guvernanta; Maša
Musorgski:	Boris Godunov – Marina; Krčmarica
Musorgski:	Hovanščina – Marfa
Gotovac:	Ero z onega sveta – Pastirček; Doma
Ponchielli:	La Gioconda – Laura
Massenet:	Don Kihot – Dulcineja
Sutermeister:	Razkolnikov – Mati Razkolnikova
Borodin:	Knez Igor – Končakovna
Mozart:	Così fan tutte – Dorabella
Verdi:	Moč usode – Preziosilla
Fischer:	Romeo, Julija in tema – Ester
Händel:	Julij Cezar – Cornelia
Musorgski:	Soročinski sejem – Hivrija
Gluck:	Orfej in Evridika – Orfej
Foerster:	Gorenjski slavček – Majda; Ninon
Bizet:	Carmen – Carmen
Rimski-Korzakov:	Carska nevesta – Ljubaša
Puccini:	Triptih: Plašč – Hrčica
	Sestra Angelika – Knevinja

Gianni Schicchi – Teta Zita

Rimski-Korjakov: Božična noč – Soloha
Wolf-Ferrari: Štirje grobijani – Margareta
Simoniti: Partizanka Ana – Majda; Ana
Verdi: Ples v maskah – Ulrica
Monteverdi: Kronanje Popeje – La Virtù
Verdi: Falstaff – Mrs. Quickly
Švara: Veronika Deseniška – Sida
Wagner: Rensko zlato – Erda
Golob: Krpanova kobila – Kobila
Janáček: Jenufa – Kostelnička
Menotti: Konzul – Mati
D'Albert: Mrtve oči – Magdalena
Strauss: Cigan baron – Czipra
Humperdinck: Janko in Metka – Čarovnica

Seznam oratorijev (izbor):

Bach: Oda žalosti
Magnificat
Matejev pasijon
Beethoven: Missa solemnis
9. simfonija
Dvořák: Stabat mater
Rekviem
Händel: Oda miru
Honegger: Kralj David
Mozart: Rekviem
Respighi: Lauda per la Natività del Signore
Stravinski: Svatba
Kralj Ojdip
Szymanowski: Stabat mater
Verdi: Rekviem

Izbor ocen:

DON CARLOS

»Posebno prizorišče druge slike je povsem obvladovala Božena Glavak. Njene glasovne, muzikalne in igralske sposobnosti so občudovanja vredne, dodaja jim kar precej prekipjavajočega temperamenta in pred nami je polnokrvna princesa Eboli.«

Milena Nograšek

SESTRA ANGELIKA

»Ponovno (kot že tolikokrat) se je s svojo pevsko tehniko, z igralsko izdelanostjo, ki je dala negativnemu liku kneginje zelo prepričljivo igralsko-pevsko podobo, izkazala Božena Glavak. Ob njej so druge vloge ostale na ravni bledih poskusov.«

Pavel Mihelčič

FALSTAFF

»Božena Glavak že dolgo ni bila tako izvrstna kot v vlogi gospe Quickly. Ta gospa (mislim na Boženo Glavak) je že dolgo velika dama našega odra. Kje črpa svojo energijo? Kje najde toliko duha in pevske neposrednosti? Od kod tako pevsko bogastvo, tako izdelana vloga?«

Pavel Mihelčič

»Z vzvišeno pretkanostjo je v vlogi gospe Quickly na oder stopila odlična Božena Glavak kot dominantna odrska osebnost. Tako zelo, da bi od njenega nastopa lahko začeli kar drugačnega Falstaffa. Vloga iz opernega albuma najlepših izkušenj iz še vedno lepega glasu.«

Bogdan Učakar

»Nenadkriljiva je bila veteranka Božena Glavak, ki je z glasovnim razkošjem in njej lastno igralsko neposrednostjo ustvarila malone idealno mrs. Quickly.«

Jure Dobovišek

JANKO IN METKA

»Na obeh predstavah je pela nenadomestljiva mezzosopranistka Božena Glavak. Pevka, ki ima za seboj izjemno bogato kariero, ne skriva svojih let, vedno znova pa nas preseneča s sposobnostjo kreativne pevske artikulacije, ki daje sleherni vlogi posebno karakternost. Tudi čarovnica Hrustababa, ki je poosebljenje pravljичne zloveščnosti, je oseba, ki ji je pevka dodala dinamično razsežnost in glasovno prodornost. Aplavz na odprtem odru je bil spontan.«

Pavel Mihelčič

TRUBADUR

»Primadonska kreacija. Božena Glavak – 45 let nosilnega repertoarja. V zgodovini najdemo tudi pevce z dolgimi karierami, vendar izjemno malo takšnih, ki so se obdržali v nosilnem repertoarju dalj kakor 40 let. Glavakova je že samo Azuceno pela v dvanajstih postavitvah (tudi zunaj matičnega gledališča). V zdajšnji je docela prekosila režiserjevo zamisel lika (kakor ga je utelesila Mirjam Kalin). Azucena Božene Glavak je individualna (primadonska) kreacija in ostala je v jedru takšna, kakršno pomnim iz uprizoritev izpred približno desetih let in (z otroškim spominom) s konca sedemdesetih: izoblikovana z opernim realizmom. Ta učinkuje v predstavi apartno, skoraj kakor negacija režijske zasnove, kot zrelejše in silovitejše izpovedne volje, odzven nekega časa, ki se (v operni reprodukciji) najbrž izteka. Realizem (Glavakove) je stil in veščina hkrati. Sistem gest, premikov in mimike (npr. oči, široko razprte od groze), estetizirajoča pojavnost (umetnica ima »svojo« masko in lasuljo), monumentalnost odrske drže, apriornost postacije oz. (prikladnega) prostorskega položaja v razmerju do (zapovedane) mizanscene – vse to kot sredstvo za upodobitev delca intime (kaj pa je drugega vloga, ki živi v umetniku cela desetletja!), kot edina mogoča pot: Azucena Glavakove je pač ena sama. Prava, prekrvavljena, prežarjena do dna svoje bolečine, strastna in obenem dostojanstvena. Zlovešča v glasovni mrakobnosti (tako nasičeni kakor zastrti), stopnjevanosti travme (Condotta ell'era), a tudi polna materinske mehko (Giorni poveri vivea). Ko začne Glavakova v zadnji sliki presti mezza voce v Ai nostri monti, se v smrtni tišini avditorija Azucenina iluzija zazdi kakor upanje. Da, v vsaki dobi mora biti prostor za aristokratski pristop k opernemu upodabljanju.«

Jure Dobovišek

ANDREA CHÉNIER

»Ob koncu še o posebnem nastopu. Čustveno izpostavljena in pevsko tehtna epizoda Madelon je bila odrsko speljana drugače kot na premieri. Mezzosopranistka Božena Glavak je nastopila v »avtomizansceni«, bolj v ospredju. Zakaj? Direktne odgovora ni. Gospodarica odra pač. Ki je pela na ljubljanskih deskah leta 1955 in na njih še zmeraj poje (2005). Ta doba pomeni veliko trenutkov. Vsi so, mislim, v pevkinini Madelon, torej v nekaj trenutkih. Madelon poje sprva v globočini (ton Glavakove ne najde miru); žrtvovala je kri svoje krvi, žrtvovala bo še poslednjo kapljo in umrla: Ancora pochi giorni. In tu se začne mojstrstvo Glavakove, flažoletna bol volhke (glavne) miksture in njen preliv v polnozvočno končnost, v slovo. Čutiti in znati z glasom, v tem je vsa veličina umetnosti pevcev in pevk, kakršna je Glavakova.«

Jure Dobovišek